

Naam Willemien Hoogenraad
Functie adviseur en onderzoeker
Organisatie PPRC

Naam Jan Telgen
Functie emeritus hoogleraar
Organisatie Universiteit Twente

DUURZAAMHEIDS- INSPANNINGEN METEN DOE JE ZÓ

**Hoeveel draagt inkoop nu daadwerkelijk, heel concreet bij aan verduurzaming?
Die vraag stelde de gemeente Barneveld aan onderzoekers Jan Telgen en
Willemien Hoogenraad. Zij ontwikkelden een rekenmethode.**

Inkoop kan niet alleen spullen en diensten aanschaffen, maar kan ook een bijdrage leveren aan secundaire doelstellingen als duurzaamheid, sociale inclusie en innovatie. De vraag hoeveel inkoop daar precies aan bijdraagt, kan beantwoord worden door een relatief simpele berekening per aanbesteding uit te voeren. De gemeente Barneveld nam het initiatief en stelt de werkwijze ter beschikking aan andere organisaties in het kader van het project Beter Aanbesteden.

Nut en noodzaak

Met inkoop is veel geld gemoeid. En dat geeft de mogelijkheid, misschien wel de morele plicht, om dat ook in te zetten voor secundaire doelen als duurzaamheid, sociale inclusie en innovatie. Om in dit artikel niet iedere keer die hele trits te hoeven noemen, gebruiken we vanaf nu het begrip duurzaamheid, maar met de opmerking dat dat vervangen kan worden door elk ander secundair doel.

Het Rijk heeft de mogelijke invloed van inkoop op bijvoorbeeld duurzaamheid onderkend met het programma Inkopen met Impact. En ook bij veel andere organisaties zijn de secundaire doelstellingen opgenomen als onderdeel van het inkoopbeleid. Maar projecten, plannen en doelstellingen alleen zijn niet voldoende. In de PDCA-cyclus is ook het meten van de voortgang (C) essentieel. Alleen dan kun je voor een volgende periode ook gerichte actie (A) ondernemen.

Op zoek naar instrument

De gemeente Barneveld heeft duurzaamheid genoemd als een van de beleidsdoelen van haar inkoop. De gemeente wilde weten hoeveel alle inkoopinspanningen bijdragen aan de gestelde doelen en was op zoek naar een instrument om deze inspanningen te meten. Met financiering van het programma Beter Aanbesteden is het Public

Procurement Research Centre (PPRC) gevraagd om de duurzaamheidsinspanningen bij aanbestedingen in kaart te brengen.

Geen inschrijvingsprikkel

Duurzaamheid (zoals de duurzaamheid van materialen of de positie op de CO₂-prestatieladder) kan op verschillende manieren naar voren komen in aanbestedingen. Zo kan een bepaalde mate van duurzaamheid van het leveringsproces of van de te leveren producten opgenomen worden als harde eis in het programma van eisen (PvE). Wanneer duurzaamheid voorkomt in het PvE, wordt minimaal dit niveau van duurzaamheid gerealiseerd. Maar

tegelijkertijd is er geen enkele prikkel voor de inschrijvers om iets meer te doen dan dit minimale niveau. Bij duurzaamheid als een van de gunningscriteria worden inschrijvers beloond voor extra prestaties op dit gebied. Hoe meer duurzaamheid aangeboden wordt, des te meer punten of kans om de opdracht gegund te krijgen. Maar het is dus ook mogelijk om niets extra's op het gebied van duurzaamheid aan te bieden en nul punten te krijgen. In de praktijk komen beide opties voor, en ook regelmatig in combinatie om de voordelen van beide opties te combineren.

Zinnvolle weergave

Voor duurzaamheid als harde eis in het PvE is eenvoudig na te gaan om hoeveel inspanningen het hierbij gaat. Je kunt van iedere aanbesteding vaststellen of duurzaamheid in het PvE staat en

TABEL 1: REKENVOORBEELD GUNNEN OP WAARDE

Aanbieder	Inschrijfprijs	Score duurzaamheid	Aftrekwaarde (max. € 200.000)	Evaluatieprijs	Rang
A	€ 440.000,-	0,5	€ 10.000,-	€ 430.000,-	4
B	€ 450.000,-	3	€ 60.000,-	€ 390.000,-	3
C	€ 470.000,-	5	€ 100.000,-	€ 370.000,-	1
D	€ 510.000,-	6,5	€ 130.000,-	€ 380.000,-	2

Bron: PPRC, 2023.

In dit voorbeeld was de aanbestedende dienst bereid om € 200.000 extra te betalen voor het criterium duurzaamheid: dit is de bereidheid. Uiteindelijk heeft de winnende offerte van Aanbieder C een aftrekwaarde van € 100.000 op het criterium duurzaamheid gekregen: dit is de uitgave. Doordat duurzaamheid wordt meegenomen, wordt meer uitgegeven aan duurzaamheid: Aanbieder A (met de laagste prijs) heeft een aftrekwaarde van € 10.000 en Aanbieder C van € 100.000. Zo is de toegenomen waarde uiteindelijk € 90.000.

TABEL 2: REKENVOORBEELD GEWOGEN FACTOR SCORE

Aanbieder	Inschrijfprijs	Prestatie duurzaamheid	Score voor prijs	Score voor duurzaamheid	Totaalscore
A	€ 440.000,-	0,5	$8 \cdot 0,6 = 4,8$	$0,5 \cdot 0,4 = 0,2$	5
B	€ 450.000,-	3	$7,5 \cdot 0,6 = 4,5$	$3 \cdot 0,4 = 1,2$	5,7
C	€ 470.000,-	5	$6,5 \cdot 0,6 = 3,9$	$5 \cdot 0,4 = 2,0$	5,9
D	€ 510.000,-	6,5	$4,5 \cdot 0,6 = 2,7$	$6,5 \cdot 0,4 = 2,6$	5,3

Bron: PPRC, 2023.

Prijs heeft een gewicht van 60% en duurzaamheid van 40%. Prijs krijgt 0 punten bij € 600.000 en 10 punten bij € 400.000. Duurzaamheid wordt gemeten op een schaal van 0-10. In dit voorbeeld is 1 punt in de totaalscore € 33.333 waard (€ 20.000/0,6). De bereidheid is wat de inkoper maximaal overhad voor duurzaamheid ofwel $10 \cdot € 33.333 = € 333.333$. De uitgave voor duurzaamheid is wat uiteindelijk de winnaar aan duurzaamheid levert: het aantal duurzaamheidspunten van de winnaar maal de waarde $2,0 \cdot € 33.333 = € 66.666$. En de toegenomen waarde is wat nu meer betaald wordt vergeleken met gunnen op de laagste prijs, ofwel $(2,0 - 0,2) \cdot € 33.333 = € 60.000$.

vervolgens optellen over alle aanbestedingen. Een goede maatstaf is dan om het totaal aantal aanbestedingen te vergelijken met het totaal aantal aanbestedingen dat duurzaamheid in het PvE opneemt. Een percentage is daarbij een zinvolle weergave.

Inspanningen in geld

Bij dat percentage zou dan ook nog opgeteld kunnen worden het percentage aanbestedingen waarin duurzaamheid als gunningscriterium wordt gebruikt. Het totaal geeft dan het percentage aanbestedingen weer waarin duurzaamheid in acht wordt genomen. Iets meer werk is de beoordeling van de inspanning in aanbestedingen waarin duurzaamheid als gunningscriterium is opgenomen, al dan niet in combinatie met duurzaamheid in het PvE. Dat is waar de rekenmethode voor ontwikkeld is. Die rekenmethode drukt de inspanningen op het gebied van duurzaamheid uit in geld.

Drie manieren

Er zijn verschillende manieren om duurzaamheidsinspanningen uit te drukken in geld. De drie mogelijkheden die in de rekenmethode zijn opgenomen zijn als volgt:

1. Bereidheid – hoeveel was de aanbestedende dienst bereid extra te betalen voor een maximale prestatie op de gunningscriteria duurzaamheid?
2. Uitgave – hoeveel heeft de aanbestedende dienst uiteindelijk extra betaald voor de prestatie op de gunningscriteria duurzaamheid bij de winnende offerte?
3. Toegenomen waarde – hoeveel heeft de aanbestedende dienst uiteindelijk extra betaald voor de prestatie op de gunningscriteria duurzaamheid bij de winnende offerte, ten opzichte van de offerte die zou winnen op 'laagste prijs'?

Om deze begrippen te verhelderen, hebben we twee rekenvoorbeelden waarin we deze drie indicatoren berekenen. In het eerste voorbeeld (op de vorige pagina) gebeurt dat bij de gunningsmethode 'gunnen op waarde', en in het tweede voorbeeld (hierboven) voor de gunningsmethode 'gewogen factor score'. De rekenmethode is te downloaden via: <https://ap.lc/IQTwb>

CASUS: GEMEENTE BARNEVELD

Kees Schipstra (hoofd inkoop Barneveld en Ede): "Deze rekenmethode heeft precies opgeleverd wat we wilden weten. Hoeveel is onze inzet op het realiseren van de duurzaamheidsambities van de gemeente? En dan met name op de niet direct zichtbare manier. Iedereen kan natuurlijk meteen zien wat er aan duurzaamheidseisen in een aanbesteding staat. Maar wat er aan extra's gebeurt via de gunningscriteria is minder zichtbaar. En juist dat brengt de rekenmethode aan het licht. Wat wij hiermee gaan doen? Het eerste is natuurlijk dat we het nu zelf weten. En dan kan het ook verder de organisatie in. Naar ons management en uiteindelijk ook naar de raad als hoogste orgaan van de gemeente. Maar het belangrijkste is waarschijnlijk wel dat we nu de mogelijkheid hebben om van jaar op jaar te kijken hoe we het doen. Ieder jaar een stapje beter is een mooie ambitie."

Notitie samenstellen

Inkopers kunnen op een eenvoudige manier zelf de berekeningen uitvoeren. Daarmee kan een korte notitie samengesteld worden, met daarin 1) de percentages van de aanbestedingen die aspecten van duurzaamheid meenemen, en 2) de resultaten van de berekeningen over bereidheid, uitgave en toegenomen waarde. Zo'n notitie kan dienen voor intern gebruik op de inkoopafdeling, maar kan ook verder in de organisatie verspreid worden om de impact van inkoopinspanningen aan alle medewerkers duidelijk te maken. In het geval van een gemeente lijkt ook kennisgeving aan de gemeenteraad zinvol. Door een dergelijke notitie jaarlijks samen te stellen, kan ook de voortgang gemonitord worden. Dan kan gekeken worden of juist meer of minder aan dit beleidsdoel gewerkt wordt en op welke manier de inspanningen dan aangepast zouden moeten worden. ●